

MOŽNOSTI RYCHLÝCH A EFEKTIVNÍCH ZMĚN VODNÍCH TOKŮ V OBCÍCH

Mgr. Nikol Krejčová

Praha, 2020

Obsah

Možnosti rychlých a efektivních změn vodních toků v obcích.....	3
1) Klíšský potok.....	5
Úvod	5
Popis problému	6
Řešení.....	7
Navrhovaný další postup.....	8
2) Pokratický potok.....	9
Úvod	9
Popis problému	9
Řešení.....	10
Navrhovaný další postup.....	11
3) Úhlava.....	12
Úvod	12
Popis problému	13
Řešení.....	13
Navrhovaný další postup.....	14
4) Dubský potok.....	15
Úvod	15
Popis problému	15
Řešení.....	15
Navrhovaný další postup.....	16

Možnosti rychlých a efektivních změn vodních toků v obcích

Jedním z cílů projektu bylo vybrat 4 lokality, které by potřebovaly zlepšit, a vytvořit studie co nejrychlejší a nejefektivnější změny na přírodě blízka místa ve spolupráci s místními spolky, samosprávami a občany.

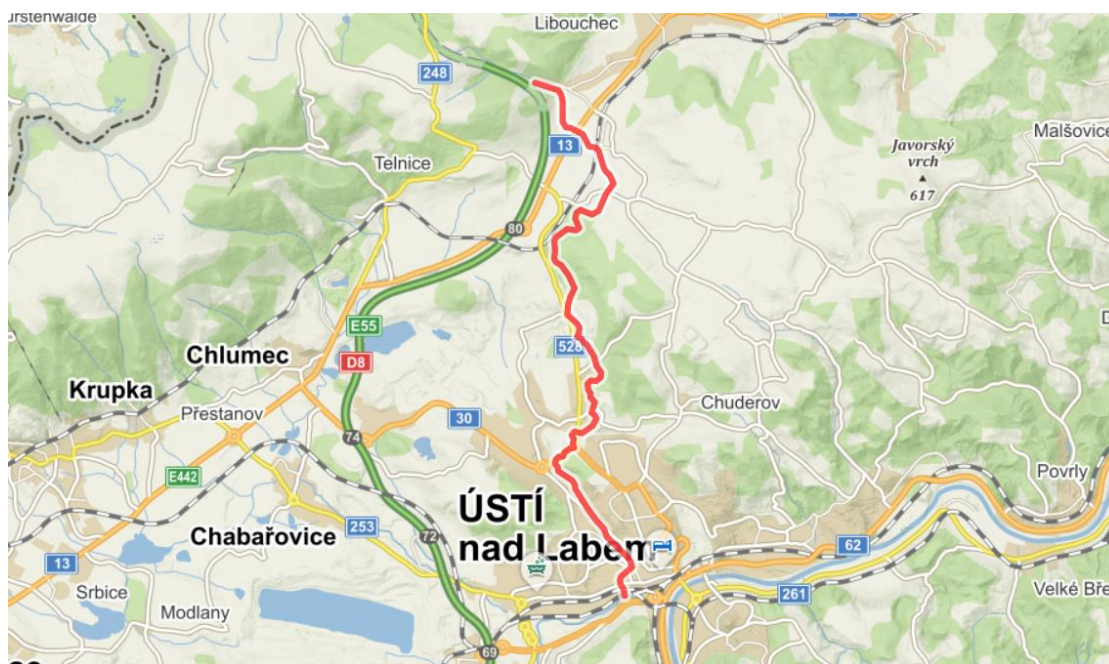
Bohužel naše plány jsme byli nuceni značně změnit kvůli epidemii koronaviru. Museli jsme tak upustit od akcí pro více lidí a různých místních seminářů. Vzhledem k odkladu jarních plánovaných aktivit jsme nakonec vybrali 4 příklady změn, které zastupují velmi časté problémy. Dvakrát se jedná o menší vodní tok ve městě, který byl v minulosti hodně upraven, narovnan, zúžen, koryto bylo zahlobeno a vybetonováno. Občané v takovýchto případech často vůbec netuší, co by mohli dělat pro zlepšení situace vodního toku, neví, na koho by se mohli obrátit, a celkově to vypadá, že vodní tok nikoho nezajímá. Další dva příklady se týkají čistoty vodních toků obecně, kdy je často velmi složité dosáhnout jakékoli nápravy. Vodní toky a jejich břehy jsou totiž obecně vnímány jako do jisté míry odkladiště, popřípadě zde hraje roli, že voda nečistoty odnáší pryč, čímž ale samozřejmě nemizí. Jako největší překážka pro zlepšení stavu vodních toků v obcích se jeví nejasnosti okolo odpovědnosti jednotlivých institucí. Přestože je vždy jasně určen správce vodního toku, který by měl teoreticky o tok dbát a případně navrhovat a usilovat o jeho změny k lepšímu. Motivace o vodní tok pečovat může být větší u úplně jiné instituce. Typická je situace, kdy má vodní tok na starosti správa povodí, která se o něj samozřejmě stará, těžko ale může chtít provádět revitalizace v obcích, které mají vlastní představu svého rozvoje. Naopak obce, které mají vodní toky na svém území a jsou tak vyloženě motivovány k jejich úpravám, o nich nemohou rozhodnout a pokud o ně usilují, musí přimět správu povodí, aby s nimi souhlasila. Zároveň občané a spolky jsou více v kontaktu s obcemi než se správami povodí, které mají na starosti velké množství vodních toků a jejich úřady jsou často situovány v jiných městech, než se nachází předmětné vodní toky. Troufáme si tvrdit, že častější případem než aktivita, která vychází naprázdno, je bohužel stav, kdy si možnosti změnit vodní tok přehazují instituce mezi sebou. To je zapříčiněno financemi, jež je nutné uvolnit z rozpočtu nebo sehnat navíc. Situaci pak dále komplikují všudypřítomné problémy zástavby ve vztahu k vodním tokům, tedy hustá zástavba a nebezpečí povodní. Jak ale ukazují příklady z ciziny, takové problémy se dají řešit, což dokazuje revitalizace řeky Aarhus v Aarhusu a mnohé další. Problémem může být i složitost vyjednávání s jednotlivými vlastníky pozemků podél vodního toku, kteří musí s úpravami souhlasit.

Přesto stojí za to nevzdat se a revitalizace nebo obecně zlepšení stavu vodních toků usilovat, jedná se totiž o klíčové krajinné prvky s mnoha funkcemi.

1) Klíšský potok

Úvod

Klíšský potok pramení v obci Libouchec a protéká Žďárem, Strážkami a Božtěšicemi, aby pokračoval v Ústí nad Labem, kde se vlévá do řeky Bíliny. Přestože se horní tok potoka nachází z velké části na území CHKO České středohoří, je již zde výsledkem mnoha úprav a stav není přírodě příliš blízký. V minulosti také došlo ke stavbě mnoha meliorací na lukách, které ho obklopují, což dále zvýšilo případné povodňové nebezpečí. Z těchto důvodů navrhuje J. Vrška ve své diplomové práci „Hodnocení kvality fyzického habitatu jako podklad pro návrh revitalizace Klíšského potoka“ úpravy horního toku k přírodě blízkému stavu, který může zlepšit stav celého okolního chráněného území. V minulosti byl potok před územím města Ústí nad Labem rozveden do jednotlivých ulic, ve kterých sloužil jako stoka. Postupně se v těchto místech dostal do systému kanálů pod zem. V oblasti, která byla zastavěna až později, se potok nachází buď v betonovém zapuštěném korytě. Potok byl podle historických pramenů několikrát překládán a postupně sváděn pod zem s přibývajícím zastavbou. Klíšský potok vzbudil nebyvalou pozornost při poslední přestavbě v jedné z ulic, pod kterými protéká, v roce 2019, kdy nebyl nalezen v místech, kde byl zakreslen v mapách, tehdy také mnoho obyvatel teprve zjistilo, že Klíšský potok vůbec existuje.

Obr.1: Klíšský potok znázorněn červenou barvou na mapě ze serveru mapy.cz

Popis problému

Obrátila se na nás paní R. Š., která bydlí v blízkosti Klíšského potoka v Ústí nad Labem v betonovém korytě, a to v městské části Holoměř. Paní R. Š. vnímá negativně rozpálenost města, které je z velké části tvořené betonovou výstavbou posledních desetiletí a chybí mu zelená a modrá infrastruktura. Obzvláště na sídlišti, kde paní R. Š. bydlí je v ledních měsících horko a paní R. Š. by stála o zlepšení stavu svého okolí. Jednou z věcí, které ji přijdou jako možné je revitalizace potoka právě v místech, kde se nenachází pod zemí. Spolu s paní R. Š. jsme provedli výzkum možné revitalizace a historického vývoje v tomto směru, který by nám mohl pomoci stav potoku zlepšit.

Společně jsme zjistili, že revitalizace potoka se diskutuje posledních 30 let, posledních deset let ale viditelně méně aktivně. V devadesátých letech se otevřeně probírala možnost vrátit Klíšský potok na povrch a využít ho jako městský přírodní prvek. Od té doby se situace bohužel nijak neposunula.

Obr.2: Původní podoba Klíšského potoka. Foto Muzeum města Ústí nad Labem

Obr.3: Současná podoba Klíšského potoka jen o několik stovek metrů výše, než byl pořízen historický snímek.

Řešení

Obrátili jsme se společně s paní R. Š. na magistrát Ústí nad Labem, konkrétně na vodoprávní úřad. Zjistili jsme tak, že město o žádné revitalizaci neuvažuje. Považuje ji za odpovědnost správce vodního toku, v tomto případě Povodí Ohře. Zároveň se obává v současnosti žádná revitalizace naplánována není. Obecně panuje strach z revitalizace z důvodů městské zástavby, nebezpečí povodní a svedení blíže neidentifikovatelných zdrojů vody do toku, jedná se nejspíš o dešťovou vodu z ulic, ale panuje názor, že se může jednat o splašky, v takovém případě by samozřejmě bylo dobré, aby město našlo zdroj takové znečištěné vody a svedlo ji do kanalizace, která mŕí do čističky odpadních vod, nikoli jako Klíšský potok do řeky Bíliny, respektive jedna jeho část do řeky Labe.

Ústí nad Labem nemá žádný klimatický nebo klimaticko-adaptační plán. Neuvažuje tedy zatím jak podpořit zelenou a modrou infrastrukturu města.

Navrhovaný další postup

Ocitli jsme se v patové situaci, kdy žádná z institucí, která by mohla stav Klíšského potoka změnit, o tom neuvažuje.

Vytvořili jsme proto s paní R. Š. plán, nebo možná raději seznam možností, co je teď možné dělat. Jako klíčové se nám jeví znovuotevřít v Ústí nad Labem diskuzi o revitalizaci Klíšského potoka. Tu by bylo dobré podpořit rozsáhlejší studií jako je bakalářská nebo diplomová práce, která by mohla navazovat na výše zmíněnou diplomovou práci věnující se hornímu toku potoka. Probíhají tak jednání se školiteli na místní Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně, zda by byli ochotni takovou práci vést. Pokud nedojde k dohodě, bude kontaktovaná Univerzita Karlova, katedra Geografie.

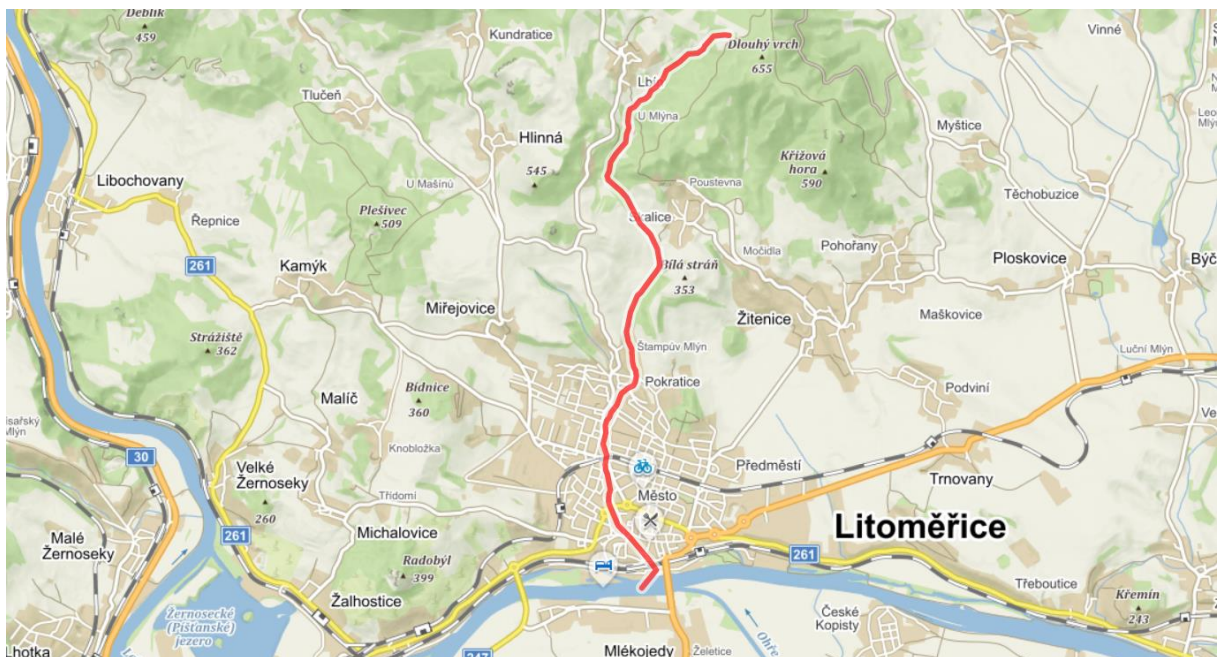
V mezičase dochází k fotografování Klíšského potoka a k přípravě webových stránek. Byla také navázána spolupráce s místními spolky a skupinami usilující o vytvoření klimatického plánu města, vytvářející připomínky k územnímu plánu a rozvoji města.

Paní R. Š. se snaží se najít prostory pro uspořádání výstavy o Klíšském potoku v čase, která by mohla diskuzi výrazně pomoci, a kontaktovat místní politiky, kteří by mohli snahu o lepší stav potoka podpořit.

2) Pokratický potok

Úvod

Pokratický potok pramení pod Dlouhým vrchem, stéká na Bílé stráně, národní přírodní památku, dále do Pokratického rybníka a odtud již do Pokratic, které jsou dnes součástí Litoměřic. Potok zde byl ve 30. letech 20. století sveden do zapuštěného betonového koryta, ve kterém teče dodnes, po povodni v roce 1929. U horního nádraží byl potok přeložen pod zem a následně umístěn do tunelu, ve kterém protéká pod městem. Za městem se vlévá do Labe.

Obr.4: Pokratický potok znázorněn červenou barvou na mapě ze serveru mapy.cz.

Popis problému

Obrátila se na nás paní L. T., celý život prožila na pokratickém sídlišti a byla by ráda, kdyby se stav Pokratického potoka mohl v těchto místech přiblížit přírodě blízkému stavu. Vidí potenciál ve zlepšení života na sídlišti a doufá, že by tak došlo i k rozšíření zelené plochy a přírody v Litoměřicích obecně. Paní L. T. v posledních letech navíc sleduje úbytek vody, která se objevil po rozsáhlém kácení lesů podél horního toku.

Obr.5: Stav Pokratického potoka na sídlišti

Řešení

Kontaktovali jsme město Litoměřice, které o revitalizaci Pokratického potoka neuvažuje. Vnímá, že celou odpovědnost za tento tok nese jeho správce, Povodí Ohře. Město právě provádí rekonstrukci pokratického sídliště, která počítá i s novými přírodními prvky, nikoli ale s místním potokem. Město se raději snaží upravit potoky, jejichž je správcem. Povodí Ohře o revitalizaci potoka také neuvažuje, v současnosti provádí opravu tunelu, do kterého byl potok sveden, protože se obává propadů. O úbytku vody se nám nepodařilo zjistit nic bližšího, správcem potoka nad městem je ale státní podnik Lesy ČR, který také spravuje místní lesy. Ani od Lesů ČR jsme nic nezjistily, také neuvažují o přírodě blízké revitalizaci.

Litoměřice mají akční plán udržitelné energetiky a adaptace města Litoměřice na klimatickou změnu, ve které je jedním z adaptačních zmíněných opatření i revitalizace úseků vybraných říčních toků. Tento bod však doposud nebyl dále rozplánován.

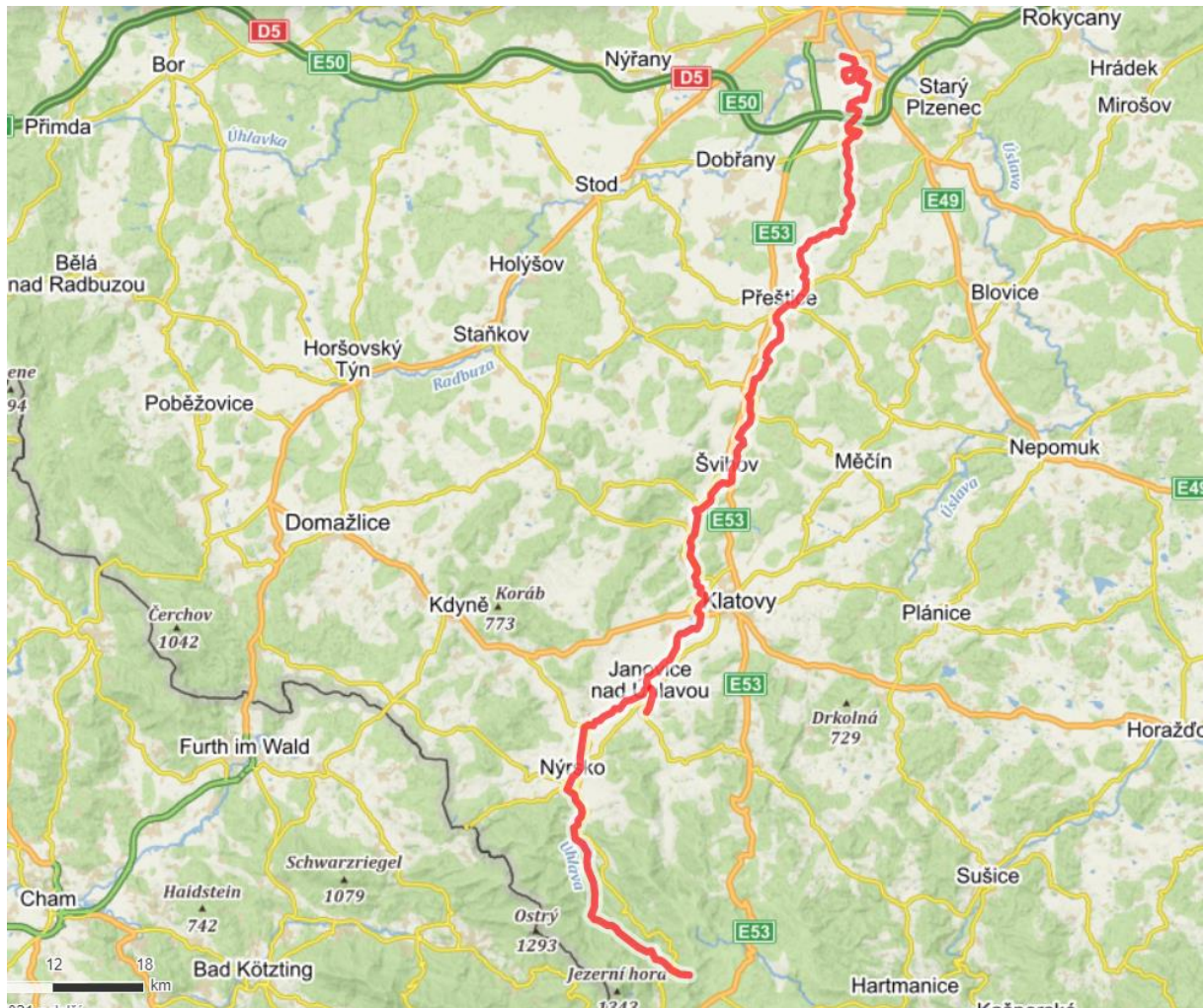
Navrhovaný další postup

S paní L. T. jsme vytvořili plán možných aktivit. Paní L. T. vidí potenciál v organizování místní skupiny ze svých známých, kteří úpravu potoky do přírodě blízkého stavu také podporují. Paní L. T. jsme doporučili založit s ostatními spolek, který se může snadno účastnit řízení a navrhovat řešení. Paní L. T. plánuje další setkání se zastupiteli města, které chce konfrontovat s adaptačními opatření v městském plánu a stávající situací. Snadno se tak totiž dají představit výhody úprav Pokratického potoka. Pro zjištění příčiny snížení průtoku si paní L. T. požádala o informace o všech úpravách, které Lesy ČR provedly na horním toku. Pokud se nedopátrá příčiny, je možné se obrátit s žádostí o prošetření na ČIŽP.

3) Úhlava

Úvod

Řeka Úhlava pramení na Pancíři na Šumavě. Vytváří úhlavské údolí a protéká Nýrskem, Janovicemi nad Úhlavou, kolem Klatov a dále Přešticemi, Štěnovicemi a Plzní. Vlévá se do řeky Radbuzy v Plzni a je tak jednou ze čtyř řek tvořící Berounku. Je naní vybudována vodárenská nádrž Nýrsko.

Obr. 6: Řeka Úhlava znázorněna červenou barvou na mapě ze serveru mapy.cz.

Popis problému

Obrátila se nás paní J. V., která vlastní zahrádku v zahrádkářské kolonii v Přešticích. Řeka protéká přímo podél kolonie a je masivně znečišťována odpadem zahrádkářů, který je především organického charakteru, ale nikoli pouze. Řeka je přitom níže hojně využívána ke koupání.

Obr. 7: Řeka Úhlava v Přešticích u zahrádkářské kolonie.

Řešení

Paní J. V. jsme doporučili, aby se obrátila na město Přeštice, které může rovnou řešit vyhazování odpadu do přírody proaktivně například umístěním nádob na odpad. Město však požaduje za umístění sběrných nádob na odpad poplatek, což mnohé zahrádkáře odrazuje. Situace se mění u bioodpadu, který je od srpna 2020 svážen zdarma. Problém bioodpadu ze zahrádek by tak měl být řešen. Naopak se ale zjistilo, že jsou do řeky přímo vypouštěny z některých zahrad a domků splašky a že je nelegálně odebírána voda na zalévání.

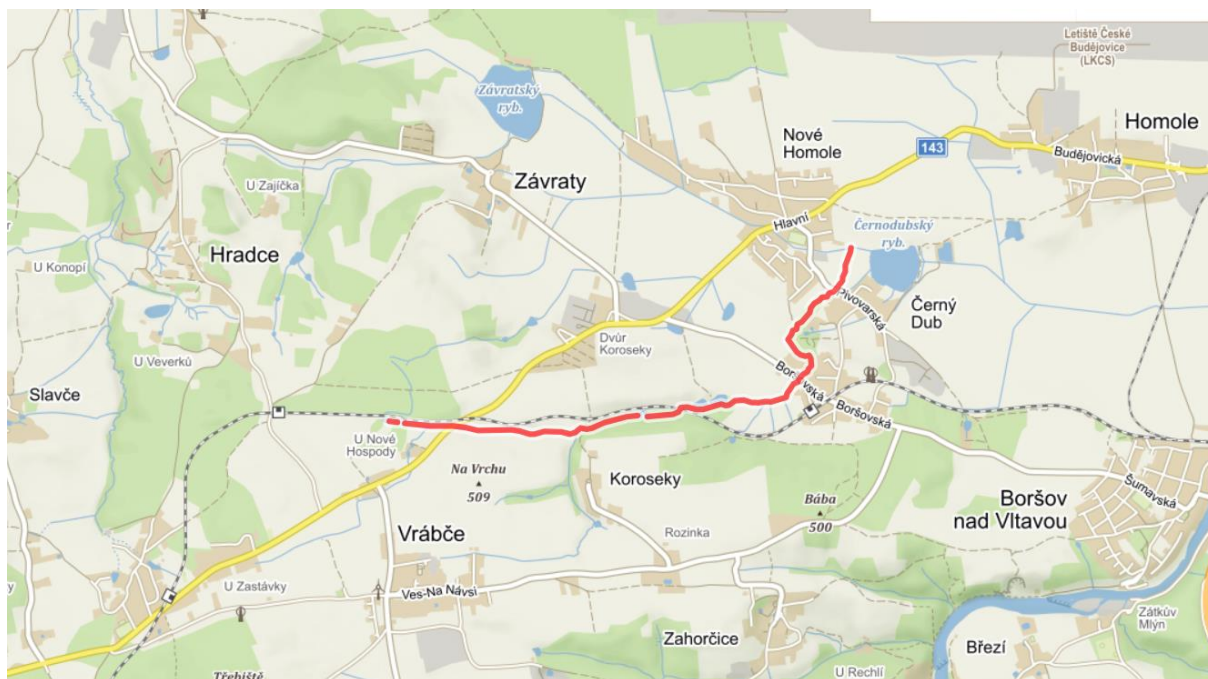
Navrhovaný další postup

Paní J. V. jsme navrhli, aby se pokusila vyjednat s obcí umístění sběrných nádob na směsný odpad do zahrádkářské kolonie zdarma, mohlo by se jednat například o odpadkové koše. Pokud bude přetrvávat problém s vyhazováním bioodpadu do řeky a jejího koryta, je možné provést informační kampaň přímo v zahrádkářské kolonii o bezplatném svozu. V případě vypouštění splašek odběru vody doporučujeme obrátit se na Povodí Vltavy jako správce vodního toku Úhlava. Při přetrvávajícím znečišťování řeky doporučujeme obrátit se s žádostí o prošetření na ČIŽP.

4) Dubský potok

Úvod

Dubský potok pramení v lese u obce Vrábče. Protéká částí obce Homole, Černý Dub, a následně je z něho část vody odvedena jako napájení Černodubského rybníka, část zůstává v korytě a vlévá se do potoka Homolského, který se vlévá do Vltavy.

Obr.8: Dubský potok znázorněn červenou barvou na mapě ze serveru mapy.cz.

Popis problému

Obrátila se na nás paní J. A. G., která vlastní v Černém dubu nemovitost a je svědkem vyvážení odpadu do koryta řeky. Především se jedná o odpad organický ze zahrádek, ale výjimkou není ani odpad stavební nebo směsný, dochází i k vypouštění splašek.

Řešení

Paní J. A. G. mluvila o problému skládky s minulým majitelem pozemku, který ji ujistil, že s umístěním odpadu nesouhlasí. Pozemek ale změnil majitele a nový majitel, nevidí v současném stavu problém. Probírali jsme s paní J. A. G. možnosti řešení. Navrhovali

jsme probrat situaci s obcí, s povodím a popřípadě podat podnět k ČIŽP. Paní J. A. G. Se rozhodla pro podání podnětu k ČIŽP. Šetření inspekce ale bohužel nepřineslo žádné řešení. Inspekce odhalila pouze ukládání bioodpadu, což postoupila k dalšímu šetření obecní úřadu v Homoli. Ten zatím nerozhodl.

Navrhovaný další postup

Paní J. A. G. Jsme znovu navrhli jednání s obcí, která nyní řeší již předaný podnět od inspekce. Případně navrhujeme probrat celou situaci s Povodím Vltavy, které je správcem vodního toku. V případě nevyřešení situace se lze znovu obrátit na inspekci.

Publikace „Vychází s podporou Ministerstva životního prostředí. Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP“, nebo „Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí, projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP“.